

**НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П.І.ЧАЙКОВСЬКОГО
Кафедра історії світової музики**

Дисципліна «Історія опери»

Розділ «Історія опери: музичний театр від витоків до завершення доби просвітницького класицизму» (II семестр).

Напрямок підготовки: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 026 «Театральне мистецтво»

Спеціалізація: «Музична режисура»

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Укладач робочої програми –

кандидат мистецтвознавства, професор Сакало О. В.

План семінарських занять

Тема 1. Опера у системі видів мистецтва та музичних жанрів. Опера як об'єкт аналізу.

ПЛАН

1. Визначити аспекти вивчення історії опери.
2. Надати та обґрунтувати періодизацію історії опери.
3. Охарактеризувати особливості процесу взаємодії словесно-драматичного і музичного компонентів оперного цілого у процесі еволюції жанрово-стильової системи опери.
4. Визначити складові оперного синтезу, охарактеризувати функції літературного першоджерела (або джерела, що виступає у цій функції), лібрето, партитури.
5. Відповісти, чому міфи є засобом відбиття актуальних проблем у музично-театральному творі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс. - Л.: Музыка, 1971. - 375 с.
2. Асафьев Б. Об опере. Избранные статьи. – Л.: Музыка, 1976. – 336 с.
3. Гейлиг М. К вопросу о методике целостного анализа оперы // Вопросы музыкознания: Ежегодник. - М., 1955. - Вып. II. - 1953- 1954. - с.185-200
4. Гончаренко С. С. О поэтике оперы: учебное пособие. – Новосибирск: Новосибирская гос. Консерватория (академия) им. Глинки, 2010. –260 с.
5. Друскин М. Вопросы музыкальной драматургии оперы. - Л.: Музгиз, 1952. – 344 с.

6. Іванова Л., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери. Західна Європа. XVII–XIX століття : навч. посібник / Л. Іванова. Г. Куколь. М. Черкашина ; за ред. М. Черкашиної. – К., 1998. – 384 с.
7. Изворска-Елизарьева М. Энигма оперы. Бесконечный процесс постижения. – Минск: «Монолог», 2002. – 192 с.
8. Вопросы оперной драматургии : сб. ст. / сост. и общ. ред. Ю. Н. Тюлина. – М., 1975. – 315 с.
9. Кулешова Г. Г. Композиция оперы / Г. Г. Кулешова. – Минск : Наука и техника, 1983. – 175 с.
10. Маркези Г. Опера. Путеводитель / Г. Маркези ; пер. с итал. Е. П. Гречаная. – М. : Музыка, 1990. – 384 с.
11. Покровский Б. Об оперной режиссуре. - М.: ВТО, 1973. – 308с.
12. Покровский Б. А. Размышления об опере / Б. А. Покровский ; [предисл. И. Попова]. – М. : Сов. композитор, 1979. – 279 с.
13. Ремез О. Я. Пространственно-временное своеобразие драматического искусства : учеб. пособие / О. Я. Ремез. – М. : ГИТИС, 1979. – 120 с.
14. Ротбаум Л. Опера и ее сценическое воплощение. – М.: Советский композитор, 1980. – 261 с.
15. Фельзенштейн В. Беседы о музыкальном театре. - Л.:«Музыка», 1972. – 62с.
16. Ферман В. Э. Оперный театр. Статьи и исследования. – М. :Государственное музыкальное издательство,1961.– 359 с.
17. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперный театр в пространстве меняющегося мира. Страницы оперной истории в картинках и лицах : монография / Марина Черкашина-Губаренко – Киев. 2013. – 468 с.
18. Черкашина-Губаренко М. Р. Структурний аналіз оперного твору (стаття перша) // Часопис національної музичної академії імені П. І. Чайковського. – 2009. – № 2 (3). – С. 58–67.
19. Черкашина-Губаренко М. Р. Структурний аналіз оперного твору (стаття друга) // Часопис національної музичної академії імені П. І. Чайковського. – 2009. – № 4 (5). – С. 142–153.

Тема 2. Жанрові прообрази опери у театрі з музикою дооперних епох.

ПЛАН

1. Охарактеризувати естетичні засади давньогрецької класичної трагедії.
2. Надати загальну характеристику засобів виразності давньогрецької класичної трагедії.
3. Диференціювати засоби виразності на ті, які надавали розвиток руху подій, і ті, які спричиняли зупинки у рухові подій і сприяли переведенню дії у площину образно-емоційної динаміки драматичного розгортання.

4. Проаналізувати і зіставити мотивну систему міфу про Едипа та його ранішніх інтерпретацій з трагедією Софокла.
5. Проаналізувати особливості композиційного рішення “Царя Едипа” Софокла.
6. На підставі аналізу визначити концепцію трагедії Софокла.
7. Проаналізувати і зіставити мотивну систему міфу про Алкесту та його ранішніх інтерпретацій з трагедією Єврипіда.
8. Проаналізувати особливості композиційного рішення “Алкести” Єврипіда.
9. На підставі аналізу визначити концепцію трагедії Єврипіда.
10. Охарактеризувати засади організації сюжетного матеріалу у середньовічній містерії і пояснити їх завданням жанру. Пояснити особливості просторового і часового рішення жанру.
11. Перелічити особливості мовного і музичного стильового рішення середньовічної містерії.
12. Охарактеризувати композиційні розділи містеріальної вистави: співвіднести з ними диференціацію персонажів та їх функції у розвитку сюжету.
13. Визначити принципові відмінності середньовічної містерії від *Sacra representationi*.
14. Виокремити елементи поетики *Sacra representationi*, які були запозичені до системи засобів виразності *dramma per musica*.
15. Обґрунтувати панівну роль ренесансної пасторальної драми як генетичної моделі *dramma per musica*.
16. Визначити елементи поетики мадригалу відіграли визначальну роль у формуванні музичної мови *dramma per musica*?

ЛІТЕРАТУРА

1. Античная музыкальная эстетика /Предисловие и общая редакция А. Ф. Лосева – М.: Гос.муз.издат.,1960. – 303 с.
2. Аникст А. Теория драмы от Аристотеля до Лессинга. – М.: Наука,1967. – 454 с.
3. Бахтин М. Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. – М.: Худож. лит.,1990. – 544 с.
4. Боннар А. Софокл и Эдип – ответ року /Пер. с фр. О. Волкова// В кн.: Софокл. Эдип-царь. Эдип в Колоне. Антигона: Трагедии. – СПб.: Азбука- классика, 2006. – С. 226-274.
5. Бояджиев Г. История зарубежного театра: Учебное пособие. Изд. 2-е, перераб. и доп. Ч.1. Театр Западной Европы от античности до Просвещения. – М.: Просвещение, 1981. – 336с.
6. Герцман Е. Музыка Древней Греции и Рима. – СПб.: Алетейя, 1995. – 334 с.

7. Грейвс Р. Мифы Древней Греции. – М.: Прогресс, 1992. – 619с.
Гуревич. А. Категории средневековой культуры. – М. : Искусство, 1984. – 350 с. Иванова І., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери: Західна Європа. XVII-XIX століття. – К.: Заповіт, 1998. – 384 с.
8. Иоффе И. Мистерия и опера (Немецкое искусство XVI-XVIII вв.) – Л. 1937. – 234 с.
9. Клековкін О. Ю. Сакральний театр: Генеза. Форми. Поетика. (Структурно-типологічне дослідження): Монографія. – К. : Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого, 2002.– 272 с.
10. Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. В.2-х т. – Т. I. По XVIII век. – М.: Музыка, 1983. – 696 с.
11. Мифы народов мира. Энциклопедия. В 2-х тт. – М.: «Советская энциклопедия», 1980. – т.1. – 672 с.
12. Мифы народов мира. Энциклопедия. В 2-х тт. – М.: «Советская энциклопедия»,
13. Мокульский С. История западноевропейского театра. Ч.1. – М.: Худож. литература, 1936. – 544 с.
14. Роллан Ромен Музыкально-историческое наследие. / Ромен Роллан – В 8-и вып. – Вып.1.- М.: «Музыка», 1986. – 301 с.
15. Ферман В. Э. Оперный театр. Статьи и исследования. – М. : Государственное музыкальное издательство, 1961.– 359 с.
16. Фрейденберг О. Миф и театр: Лекции по курсу «Теория драмы» для студентов театр. вузов. – М.: ГИТИС, 1988. – 131с.
17. Хейзинга Й. Осень Средневековья. – М.: Айрис-пресс, 2002. – 544 с.
18. Ярхо В. Трагический театр Софокла// В кн.: Софокл. Драмы/ Изд. подгот. М. Гаспаров и В. Ярхо. – М.: Наука, 1990. – С.467–508. – (Серия «Литературные памятники»).
19. Ярхо В. Примечания// В кн.: Софокл. Драмы/ Изд. подгот. М. Гаспаров и В. Ярхо. – М.: Наука, 1990. – С.542–602. – (Серия «Литературные памятники»).

Змістовний модуль 2. Етапи розвитку опери у XVII-XVIII ст..

Тема 1. Від *dramma per musica* до музичної драми.

ПЛАН

1. Охарактеризувати комплекс керівних ідей Флорентійської камерати і їх теоретичні та літературні втілення.
2. Що інспірувало формування концепції “співаючої людини”.
3. Як нове бачення театральнo-драматичного мистецтва було практично реалізоване у *dramma per musica* “Евридика” Оттавіо Рінуччіні.
4. У чому полягають особливості інтерпретації міфу про Орфея та специфіка підходу Дж. Пері та Дж. Каччині до музичного рішення твору.

5. Особливості інтерпретації міфу у трагедії О. Стріджо.
6. Охарактеризувати музично-образну систему «Орфея» К. Монтеверді.
7. Як засобами музичної драматургії К. Монтеверді визначає ідейний комплекс твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова І., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери: Західна Європа. XVII-XIX століття. – К.: Заповіт, 1998. – 384 с.
2. Кириллина Лариса Орфізм и опера // Музыкальная академия. - 1992. - № 4. - с.83 - 94
3. Конен В. Клаудио Монтеверди.- М.,1971
4. Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. В.2-х т. – Т. I. По XVIII век. – М.: Музыка, 1983. – 696 с.
5. Ливанова Т. Н. Западно-европейская музыка XVII–XVIII веков в ряду искусств. Исследование. – М. :Музыка, 1977. – 528 с.
6. Мугинштейн М. Хроника мировой оперы. 1600-1850. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 640 с.
7. Музыкальная эстетика Западной Европы XVII– XVIII веков./ Составление текстов и общая вступительная статья В. П. Шестакова. – М.:Музыка, 1971. – 688 с.
8. Роллан Ромен Музыкально-историческое наследие. / Ромен Роллан – В 8-и вып. – Вып.1.- М.: «Музыка», 1986. – 301 с.
9. Ферман В. Э. Оперный театр. Статьи и исследования. – М. :Государственное музыкальное издательство,1961.– 359 с.

Тема 2. *Dramma per musica*: особливості розвитку у Римі та у Венеції.

ПЛАН

1. Визначити закономірності взаємодії літературного та музичного компонентів оперного тексту.
2. Охарактеризувати історико-соціальну ситуацію, яка спонукала виникнення опери.
3. Перелічити головні естетичні положення *dramma per musica* та віднайти їх втілення у «Евридиці» О. Рінуччині – Дж. Каччині.

4. Методом порівняння драми О. Рінуччині та міфологічного першоджерела довести належність твору до ренесансної світоглядної концепції.
5. Охарактеризувати стильові ознаки, принципи структурування та композиційні особливості “Евридікі” Дж. Каччині.
6. Визначити стильову приналежність “Орфея” К. Монтеверді на підставі аналізу.
7. Виходячи з порівняльного аналізу лібрето “Орфея” А. Стріджо та міфологічного першоджерела визначити концепцію твору.
8. Виходячи з аналізу музичної драматургії “Орфея” скорегувати початкову версію концепції твору.
9. Виходячи з порівняльного аналізу лібрето “Коронації Поппеї” К. Монтеверді та фактів історичних джерел визначити концепцію твору.
10. Надати жанрові характеристики “Коронації Поппеї” К. Монтеверді.
11. Надати характеристики системи образів “Коронації Поппеї”
12. Розкрити драматургію форм вокальних висловлювань, як засіб розкриття головної ідеї твору.
13. Виходячи з аналізу музичної драматургії “Коронації Поппеї” К. Монтеверді скорегувати початкову версію концепції твору Ф. Бузенелло.
14. Визначити художній напрямок, до якого належить “Коронація Поппеї”.
15. Порівняти композиційну будову та змістовне навантаження «Коронації Поппеї» та «Св. Олексія», визначити їх принципові відмінності.
16. Визначити у драматургії опери «Св. Олексій» риси спадкоємності з середньовічною містерією: у організації сюжетного розвитку; у стильовому рішенні музичного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова І., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери: Західна Європа. XVII-XIX століття. – К.: Заповіт, 1998. – 384 с.
2. Кириллина Лариса Орфизм и опера // Музыкальная академия. - 1992. - № 4. - с.83 - 94
3. Конен В. Клаудио Монтеверди.- М.1971
4. Конен В. Театр и симфония. Роль оперы в формировании классической симфонии. – М.: Музыка, 1974. – 376 с.
5. Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. В.2-х т. – Т. I. По XVIII век. – М.: Музыка, 1983. – 696 с.
6. Ливанова Т. Н. Западно-европейская музыка XVII–XVIII веков в ряду искусств. Исследование. – М.: Музыка, 1977. – 528 с.
7. Лобанова М. Западноевропейское музыкальное барокко: проблемы эстетики и поэтики. – М.: Музыка, 1994. – 320 с.

8. Мугинштейн М. Хроника мировой оперы. 1600-1850. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 640 с.
9. Музыкальная эстетика Западной Европы XVII– XVIII веков./ Составление текстов и общая вступительная статья В. П. Шестакова. – М.:Музыка, 1971. – 688 с.
- 10.Роллан Ромен Музыкально-историческое наследие. / Ромен Роллан – В 8-и вып. – Вып.1.- М.: «Музыка», 1986. – 301 с.
- 11.Ферман В. Э. Оперный театр. Статьи и исследования. – М. :Государственное музыкальное издательство,1961.– 359 с.

МОДУЛЬ II. Оперні реформи доби Просвітництва.

Змістовний модуль 1. Історичні, естетичні та практичні аспекти оперних реформ першої половини XVIII ст.

Тема 3. Формування національних оперних традицій і шляхи їх розвитку у країнах Західної Європи кінця XVII ст.

ПЛАН

1. Визначити головні генетичні жанрові моделі французької ліричної трагедії.
2. Охарактеризувати засоби виразності, які лірична трагедія успадкувала від балету.
3. Спираючись на відео версію комедії-балету Ж. Б. Люллі «Божевільний Журден», охарактеризувати: особливості використання музичних епізодів, їх засоби виразності та функцію у композиції твору.
4. Перелічити засоби виразності, які лірична трагедія успадкувала від французької класичної трагедії.
5. Охарактеризувати жанрові відмінності ліричної трагедії від опер італійської школи. (На прикладі опери Ж. Б. Люллі «Кадм і Герміона» та «Арміда»)
6. Маска і антимаска, як генетичні моделі опери Дж. Блоу і Г. Персела.
7. Методом порівняльного аналізу лібрето “Венери і Адоніса” Дж. Блоу та міфологічного першоджерела визначити концепцію твору.
8. Виходячи з аналізу музичної драматургії “Венери і Адоніса” Дж. Блоу скорегувати початкову версію концепції твору.
9. Методом порівняльного аналізу лібрето “Дідони і Енея” Г. Персела та міфологічного першоджерела визначити концепцію твору.
10. За результатами аналізу музичної драматургії “Дідони і Енея” Г. Персела скорегувати початкову версію концепції твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брянцева В. Жан Филипп Рамо и французский музыкальный театр. – М.:Музыка,1981. – 303 с.
2. Брянцева В. Французская комическая опера ХУШ века. Пути становления и развития жанра: Исследование. – М.: Музыка,1985. – 311 с.
3. Булычева А. Сады Армиды: Муз. театр фр. барокко. – М.: «Аграф», 2004. – 448 с.
4. Иванова І., Куколь Г., Черкашина М. Історія опери: Західна Європа. XVII-XIX століття. – К.: Заповіт, 1998. – 384 с.
5. Конен В. Перселл и опера . Исследование. – М.: Музыка, 1978. – 262 с.
6. Красовская В. Западноевропейский балетный театр: Очерки истории : От истоков до середины XVIII века. – М.: Искусство, 1979. – 295 с.
7. Ливанова Т. Н. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник. В.2-х т. – Т. I. По XVIII век. – М.: Музыка, 1983. – 696 с.
8. Ливанова Т. Н. Западно-европейская музыка XVII–XVIII веков в ряду искусств. Исследование. – М. :Музыка, 1977. – 528 с.
9. Мугинштейн М. Хроника мировой оперы. 1600-1850. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 640 с.
- 10.Музыкальная эстетика Западной Европы XVII– XVIII веков./ Составление текстов и общая вступительная статья В. П. Шестакова. – М.:Музыка, 1971. – 688 с.
- 11.Роллан Ромен Музыкально-историческое наследие. / Ромен Роллан – В 8-и вып. – Вып.1.- М.: «Музыка», 1986. – 301 с.
- 12.Сакало О. До проблеми взаємодії розмовних та музичних театральних жанрів (На прикладі “Венери і Адоніса” Дж. Блоу) //Проблеми загальної і професійної педагогіки: Збірник наукових праць. // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – Харків: Книж. видавн. “Каравела”, 2000 – с. 70 - 79
- 13.Уестреп Дж. Генри Перселл. – Л.: Музыка, 1980. – 240 с.
- 14.Ферман В. Э. Оперный театр. Статьи и исследования. – М. :Государственное музыкальное издательство,1961.– 359 с.

(План і теми семінарів можуть бути змінені у залежності від умов занять і ступеню засвоєння матеріалу групою)